

Дуальна форма освітньої підготовки висококваліфікованих фахівців для аграрної сфери України*

Мета статті - розкрити сутність і значення дуальної форми здобуття освіти у професійній підготовці висококваліфікованих фахівців з урахуванням досвіду його впровадження у Миколаївському національному аграрному університеті.

Методика дослідження. Методи: гносеологічний, системний підхід, порівняльного аналізу, індуктивний та дедуктивний підхід.

Результати дослідження. Розкрито сутність і значення дуальної форми здобуття освіти у професійній підготовці висококваліфікованих фахівців. Висвітлено особливості запровадження дуального навчання у Миколаївському національному аграрному університеті. Показано, що впровадження дуальної форми здобуття освіти у є запорукою підвищення якості підготовки фахівців з урахуванням вимог роботодавців. Обґрунтовано, що дуальна форма здобуття освіти передбачає використання найновіших наукових досягнень, інноваційних розробок і технологій не лише університетської науки і виробництва, а й досягнень академічної науки. Найбільш вдалою організаційною формою співпраці визначено Навчально-науково-виробничий консорціум аграрних закладів вищої освіти, науково-дослідних установ та виробничих підприємств України. Доведено, що впровадження елементів дуального навчання реально підвищує рівень практичної підготовки здобувачів вищої освіти, формує й розвиває у них фахові компетенції, сприяє процесу адаптації до професійної діяльності, забезпечує рівновагу між попитом та пропозицією фахівців на ринку праці.

Елементи наукової новизни. За результатами проведеного моніторингу регіонального ринку праці та запитів роботодавців визначено необхідність поступового приведення державного замовлення у закладах вищої освіти до потреб ринку праці у Миколаївській області й забезпечення підприємств аграрної сфери кваліфікованими фахівцями, досягнення стійкої динаміки і закріплення. Визначено коло основних завдань, вирішення яких дасть можливість забезпечити аграрний сектор економіки Миколаївської області компетентними кадрами, здатними організувати високопродуктивне, ефективне й ресурсоощадне виробництво в умовах інноваційного розвитку.

Практична значущість. Обґрунтовано напрями розвитку кадрового потенціалу аграрного сектору економіки Миколаївської області. Доведено, що при розробленні навчальних планів і освітніх програм необхідно враховувати виробничо-орієнтовану підготовку фахівців за програмою дуальної форми здобуття освіти. Розроблено заходи з формування людського капіталу як стратегічного ресурсу економічного зростання аграрного сектору економіки Миколаївської області в контексті загальних пропозицій до Програми соціально-економічного розвитку Миколаївської області на 2018-2020 рр. Визначено, що впровадження дуального навчання у підготовці фахівців є засобом професійної соціалізації сільської молоді, надаючи їй найкращі можливості для отримання престижної на ринку праці кваліфікації. Рис.: 2. Бібліогр.: 27.

Ключові слова: дуальна форма здобуття освіти; агропромисловий комплекс; університет; інтеграція; соціалізація; професійна діяльність; консорціум; кадровий потенціал.

Шебанін В'ячеслав Сергійович - доктор технічних наук, професор, академік НААН, ректор Миколаївського національного аграрного університету (м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9)
E-mail: rector@mnau.edu.ua

Постановка проблеми. Конкуренентоспроможність аграрного сектору України у світі в умовах швидкого розвитку виробничих технологій залежить від рівня професійної підготовки фахівців. Рівень розвитку освіти і науки є визначальним чинником прогресу суспільства, підвищення добробуту грома-

дян, їх духовного та інтелектуального зростання. Тому встановлення ефективного використання ресурсів (кадрів, матеріалів, устаткування, науково-дослідних земельних ділянок) є важливим у проведенні наукових досліджень і науково-технічних розробок на найвищому рівні, а також забезпечення спільного проведення заходів щодо якісної підготовки конкурентоспроможних фахівців у відповідних галузях економіки держави.

* Передрук із журналу «Економіка АПК», № 3, 2018.
© В.С. Шебанін, 2018

Правове підґрунтя створило сприятливі умови для розвитку вітчизняної аграрної освіти, науки та економіки держави. Однак відсутність зв'язку між освітнім процесом, наукою та виробництвом, неналежний розвиток державно-приватного партнерства, застаріла матеріально-технічна база вимагає застосування сучасних підходів до висококваліфікованих фахівців.

Заклади вищої освіти дають якісні знання, але у випускників здебільшого бракує розуміння технологічних процесів, яке набувається практикою, тобто практична складова у підготовці фахівців є недостатньою.

Українські компанії дедалі більше відчують потребу в молоді із необхідними навичками. Вважаємо, що основними способами вирішення цієї проблеми є:

- орієнтація підприємців на підвищення корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, зокрема в частині професійно-орієнтованої підготовки молодих спеціалістів (надання бази для практик, а також «першого місця роботи»);
- запровадження дуальної форми здобуття освіти.

Корпоративну соціальну відповідальність бізнесу, зокрема в частині професійно-орієнтованої підготовки молодих спеціалістів, реалізують такі компанії, як: Нестле, Байєр в Україні, Метлайф, Сингента, Укртелеком, ДТЕК, ЕУ, КПМГ, Deloitte, Київстар, Кока-Кола, 1+1 медіа, Небесна криниця, Delta M Grup, Kreston GCG, Укрсиббанк, Ашан Рітейл Україна, Леруа Мерлен, GMS, Eterna Law, lifecell, АДВ Дистриб'юшен, KEEPSOLID, Кредобанк, Ензим, ТРК «Львів», Прикарпаттяобленерго, АГРАНАФРУТ, Інженерно-технічна компанія «Автоматик груп», Мережа аптек «D.S.», Львівобленерго, Концерн-Електрон, Сумське та Львівське обласні управління АТ «Ощадбанк», МАЙНДКЕЙ, Львівська ОДА, ІЖРРА, Державна служба зайнятості. Саме ці компанії 17 березня 2016 року підписали Український Пакт заради молоді - 2020.

Метою зазначеного Пакту є об'єднання зусиль компаній, держави та освіти для вирішення проблем працевлаштування молодих людей. Ініціатива здійснюється Центром «Розвиток КСВ» спільно з Міністерством молоді та спорту України і в рамках Європейського Пакту заради молоді. Українська ініціатива є однією з найактивніших у Європі й

наразі вже об'єднала 38 організацій в Україні, які зобов'язалися сприяти створенню як мінімум 300 партнерств між бізнесом та освітнім сектором і спільними зусиллями забезпечити 10 000 місць для стажування й першої роботи молоді [16].

Дуальний спосіб навчання є поєднанням теорії у навчальному закладі вищої освіти та практики на підприємстві. Така форма навчання впливає на інтеграцію освіти, науки і бізнесу та поширена в Німеччині, Австрії, Швейцарії.

Необхідність введення дуальної форми навчання у закладах освіти України було визначено у 2014 р. під час Першої міжнародної науково-практичної конференції «Дуальна освіта як відповідь на виклики, що стоять перед сучасною системою української освіти», проведеної представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні (ФФЕ) у партнерстві з Українською Асоціацією Маркетингу (УАМ) [19]. Цей захід став першою спробою об'єднання всіх зацікавлених сторін для вироблення концептуальних підходів до впровадження дуального навчання на державному рівні. Ухвалена Міністерством освіти і науки України у 2017 р. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти використовує німецький досвід з цього питання [18]. Реформування університетської освіти в Україні за моделлю дуалізму потребує внесення концептуальних змін до нормативно-правової бази, враховуючи максимальне наближення освітніх стандартів до професійних. Дуже важливим є розроблення та реалізація економічних стимулів вкладення коштів роботодавцями у практичну підготовку здобувачів вищої освіти до самостійної професійної діяльності за фахом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти зазначеної проблеми досліджували вітчизняні та іноземні вчені, зокрема: Благініна С. [1], Jim Woodhill [3], Гадзало Я.М. [4], Дзвінчук Д. [6], Druker P.F. [7], Іщенко Т.Д. [9], Мілл У. [14], Ніколаєнко С.М. [15], Постоян Т. Г. [17], Сіренко Н.М. [20], Хоменко М. П. [23], Ткачук О. М. [23] та ін. Тривала дискусія навколо вирішення проблеми покращання якості освітнього процесу для кадрового забезпечення агропромислового виробництва країни доводить її необхідність. Водночас, зважаючи на вирішальне значення цієї проблеми, впровадження елементів дуальної

форми здобуття освіти у підготовку конкурентоспроможних фахівців для аграрної сфери країни з урахуванням вимог роботодавців є актуальним та визначає потребу в подальших наукових дослідженнях.

Мета статті - розкрити сутність і значення дуальної форми здобуття освіти у професійній підготовці висококваліфікованих фахівців з урахуванням досвіду його впровадження в Миколаївському національному аграрному університеті (далі - Університет).

Виклад основних результатів дослідження. Дуальність, як методологічна характеристика аграрної освіти і науки, передбачає побудовану на єдиних засадах, узгоджену взаємодію освітньо-наукової та виробничої сфер з підготовки фахівців певного профілю, через поєднання теоретичного навчання й практичних навичок. Дуальне навчання забезпечує адаптацію здобувачів вищої освіти через безпосередню взаємодію високоефективних підприємств та закладів вищої освіти до першого робочого місця [18]. Саме така співпраця передбачена Стратегією розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року [21]. Успішна її реалізація відкриває широкі перспективи у підготовці висококваліфікованих фахівців через співпрацю аграрних закладів вищої освіти, науково-дослідних установ та виробничих підприємств із підтримкою всіх потенційних можливостей регіону і країни в цілому.

Концепція розвитку Миколаївського національного аграрного університету ґрунтується на системному аналізі внутрішніх та зовнішніх факторів, наявному потенціалі й можливостях, визначає напрями вдосконалення основних видів діяльності з урахуванням світових тенденцій, гарантуючи реалізацію трьох необхідних складових: освітньої, наукової та виробничої [11]. Це потребує зміцнення стратегічного партнерства закладів вищої освіти, науково-дослідних установ, виробничих підприємств аграрного сектору для підготовки конкурентоспроможних фахівців згідно з вимогами роботодавців.

На шляху запровадження дуальної форми здобуття освіти Університетом здійснено ряд організаційних заходів, а саме:

- для впровадження ефективних технологій у виробництво створено Навчально-науково-практичний центр з підрозділами у всіх агрокліматичних зонах Степу України, де здобувачі вищої освіти отримують перше

робоче місце, проводяться сучасні наукові дослідження з агрономії та агроінженерії;

- для набуття досвіду з експлуатації сучасної техніки університет спільно з компаніями Індустріальної групи «У.П.Е.К.»: «Лозівські машини», Українським конструкторським бюро трансмісій і шасі, Харківським національним технічним університетом сільського господарства ім. П. Василенка та іншими утворено Освітньо-інноваційний кластер «Агротехніка»;

- для практичної підготовки фахівців за спеціальністю «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка за кошти бізнесу створено сучасний навчальний полігон енергетичного обладнання;

- для формування практичних умінь та навичок у сфері банківських послуг та бухгалтерського обліку створено інноваційні навчально-наукові лабораторії «Навчальна бухгалтерія» та «Навчальний банк»;

- створено сертифіковану ґрунтово-агрохімічну лабораторію, яка здійснює моніторинг родючості ґрунтів регіону та забезпечує перші робочі місця здобувачів вищої освіти;

- з метою впровадження у виробництво новітніх науково-технічних розробок, обґрунтування вибору технологічних рішень та повноцінної реалізації Програми інноваційно-інвестиційних проектів «Інтеграція аграрної освіти, науки, виробництва» створено Науковий парк Миколаївського НАУ «Агроперспектива».

Реалізація Програми інноваційно-інвестиційних проектів «Інтеграція освіти, науки, виробництва» дала змогу спільно з бізнесом підготувати сучасні інноваційні майданчики для набуття здобувачами вищої освіти практичних навичок з агротехнологій, насінництва, зрошувального землеробства та ін. Так, у 2014 р. за підтримки ізраїльської компанії «Іригатор» вченими Університету розроблено і впроваджено на полях Навчально-науково-практичного центру Університету проект «Сучасне краплинне зрошення». Це дало можливість на замовлення іноземних компаній Франції, Італії, Іспанії, Японії, США, Ізраїлю, Нідерландів, Швейцарії (Clause, Nunhems, Singenta, Nickerson-Zwaan, Sakata, Bejo, TaciSeed) виконати роботи із сортовипробування овочевих культур на суму 30 тис. дол. США. За результатами досліджень проведено Міжнародні Дні поля та науково-практичні конференції.

Американська компанія «Монсанта» інвестувала для здійснення інноваційного проекту «Сучасне зрошення земель Навчально-науково-практичного центру Миколаївського НАУ» 700 тис. дол. США для вирощування насіння гібридної кукурудзи на площі 277 га. На цьому навчально-науковому майданчику пройшли практичну підготовку за програмою селекції та насінництва понад 600 здобувачів вищої освіти. До того ж співпраця із сортовипробування новітніх досягнень з провідними селекційними центрами України (Селекційно-генетичний інститут - національний центр насіннєзнавства та сортовивчення, Миронівський інститут пшениці ім. В.М. Ремесла, Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва, Інститут зрошуваного землеробства, Всеукраїнський науково-дослідний інститут селекції; Білоцерківська селекційно-дослідна станція та ін.) дає змогу майбутнім фахівцям опанувати сучасні технології вирощування зернових колосових культур.

Для керівників та спеціалістів агроформувань Південного регіону упродовж 2013-2017 рр. на дослідних полях Університету проведено 7 міжнародних та всеукраїнських Днів поля з технології вирощування зернових колосових культур, сорго, овочевих та баштанних культур. За підсумками сортовипробувань Університетом видано Довідник сортів пшениці озимої для Степу України. З результатами роботи на дослідних полях Університету, які визнані Міністерством освіти і науки України найкращими серед аграрних закладів вищої освіти, ознайомилися Міністр аграрної політики та продовольства України, президент Національної академії аграрних наук України, керівники Миколаївської області, очільники департаментів Міністерства освіти і науки України та Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державної установи Науково-методичний центр «Агроосвіта», ректори і декани аграрних закладів освіти, провідні вітчизняні та іноземні селекціонери, науковці й підприємці.

Дуальна форма здобуття освіти передбачає використання новітніх наукових досягнень, інноваційних розробок і технологій не лише університетської науки і виробництва, а й академічної науки. Найбільш вдалою, на наш погляд, організаційною формою співпраці є Навчально-науково-виробничий консорціум аграрних закладів вищої освіти,

науково-дослідних установ та виробничих підприємств України. На наші пропозиції з цього питання відгукнулося 8 наукових установ, заклади вищої освіти та 22 відомих підприємства, серед яких ТОВ «СП «Південна аграрно-експортна компанія» (ПАЕК), ТОВ «С-Росток», ДП ДГ «Реконструкція», ДГ «Асканійське», ТОВ «Золотий Колос», ТОВ «Агрофлагман», Індустріальна група «УПЕК» (м. Харків). У заходах з нагоди підписання Меморандуму щодо створення «Навчально-науково-виробничого консорціуму «Південний» брали участь Міністр освіти і науки України Л. Гриневич, президент Національної академії аграрних наук України Я. Гадзало, голова Миколаївської облдержадміністрації О. Савченко, народні депутати.

Дуальна форма здобуття освіти знайшла своє визнання та підтримку як у національних товаровиробників, так і в запровадженні програм міжнародного співробітництва. У 2017 році між Миколаївським національним аграрним університетом і Менонітською асоціацією економічного розвитку (МАЕР) було підписано Меморандум про взаєморозуміння. Практичною реалізацією Меморандуму стала участь нашого університету в Українському проекті бізнес-розвитку плодощовівництва (UHBPD). Дана грантова програма фінансується Міністерством міжнародних справ Канади (GAC) та Менонітською асоціацією економічного розвитку. Програма покликана надати можливість здобувачам вищої освіти одержати практичні навички на сучасних аграрних підприємствах, мотивувати талановиту молодь до працевлаштування. Проведено виїзні дні практичної підготовки, конкурс на кращого орача, опубліковано навчальний посібник, організовано виставку, круглі столи, проведено тематичні лекції, науково-практичну конференцію та ін.

Досвід впровадження елементів дуального навчання у Миколаївському національному аграрному університеті показав, що воно дійсно підвищує рівень практичної підготовки здобувачів вищої освіти, формує й розвиває у них фахові компетенції, сприяє процесу адаптації до професійної діяльності, забезпечує рівновагу між попитом та пропозицією фахівців на ринку праці. В Університеті реалізуються різні форми дуального навчання: агроінтернатура, дні практичної підготовки, Дні поля, конференції, тренінги,

семінари, круглі столи, конкурси для здобувачів вищої освіти, вебінари, робочі зустрічі, фестивалі, ярмарки професій тощо.

Активно долучаються до освітнього процесу Університету підприємства регіону. Виробничі структури беруть безпосередню участь у розробленні індивідуальних навчальних планів та затверджують програми дуального навчання, робочі навчальні плани із спеціальностей, графіки освітнього процесу, плани заходів із забезпечення цього процесу та проводять оцінку загальних і професійних компетенцій здобувачів вищої освіти. Схвалені графіки освітнього процесу передбачають певну послідовність теоретичного навчання на базі Університету з практичною підготовкою в умовах виробництва. Періодичність черговості є різною та залежить від програми навчання, матеріально-технічної бази, природних умов тощо. Так, у 2017 р. Навчально-науковим інститутом економіки та управління Миколаївського НАУ розпочато пілотне впровадження дуальної форми здобуття освіти у підготовку фахівців, в межах якого здобувачами вищої освіти зі спеціальності «Облік і оподаткування» укладено договір з Університетом та відомим в регіоні ТОВ СП «Південна аграрно-експортна компанія» щодо навчання за дуальною формою упродовж 2 міс. у 2 семестрі. Студентам надано робочі місця за фахом з періодом ротації на робочих місцях 3 тижні. Студенти виконують завдання аналітично-облікового характеру за відповідну заробітну плату, тобто працюють на посадах штатного розпису компанії.

Результати проведеного нами моніторингу регіонального ринку праці та запитів роботодавців свідчать про необхідність поступового приведення державного замовлення у закладах вищої освіти до потреб ринку праці у Миколаївській області та гарантування підприємств аграрної сфери кваліфікованими фахівцями, досягнення стійкої динаміки і закріпленню. Подальше зростання аграрного виробництва як реального сектору економіки, відновлення і збереження кадрів, розвиток регіональної вищої освіти і науки - всі ці фактори стали підґрунтям для розроблення Університетом за дорученням голови Миколаївської облдержадміністрації пропозицій до Програми соціально-економічного розвитку Миколаївської області на 2018-2020 рр. (розділ «Інноваційний розвиток агропромислового комплексу об-

ласті») та зокрема заходів щодо формування людського капіталу як стратегічного ресурсу економічного зростання аграрного сектору економіки Миколаївської області (далі - заходи). Метою розроблених заходів є забезпечення аграрного сектору економіки області компетентними кадрами, здатними організувати високопродуктивне, ефективне і ресурсоощадне виробництво в умовах інноваційного розвитку. Основними завданнями для досягнення мети визначено:

- розвиток соціального партнерства та відповідальності всіх суб'єктів у регіоні в контексті гарантування розвитку освіти, інтелектуального потенціалу та відтворення людського капіталу;

- залучення до освітнього процесу потенційних роботодавців;

- створення гнучкої системи підготовки, перепідготовки кадрів та підвищення кваліфікації, відповідно до потреби інноваційного розвитку галузі на основі моніторингу й стратегії розвитку сільських територій, агропромислового виробництва, запитів ринку праці;

- забезпечення регіонального замовлення з підготовки фахівців, в яких існує гостра потреба у регіоні за спеціальностями: «Агрономія», «Агроінженерія», «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», «Облік і оподаткування», «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва», «Фінанси, банківська справа та страхування», «Економіка», «Менеджмент», «Публічне управління та адміністрування», «Геодезія та землеустрій» з обов'язковим відпрацюванням випускником закладу вищої освіти за регіональним замовленням не менше 3 років у сільській місцевості або селищах міського типу;

- підвищення якості підготовки та ефективності роботи із закріплення випускників закладів вищої освіти через прийом на умовах цільової підготовки за регіональним замовленням і оптимізації термінів адаптації молодих фахівців на виробництві;

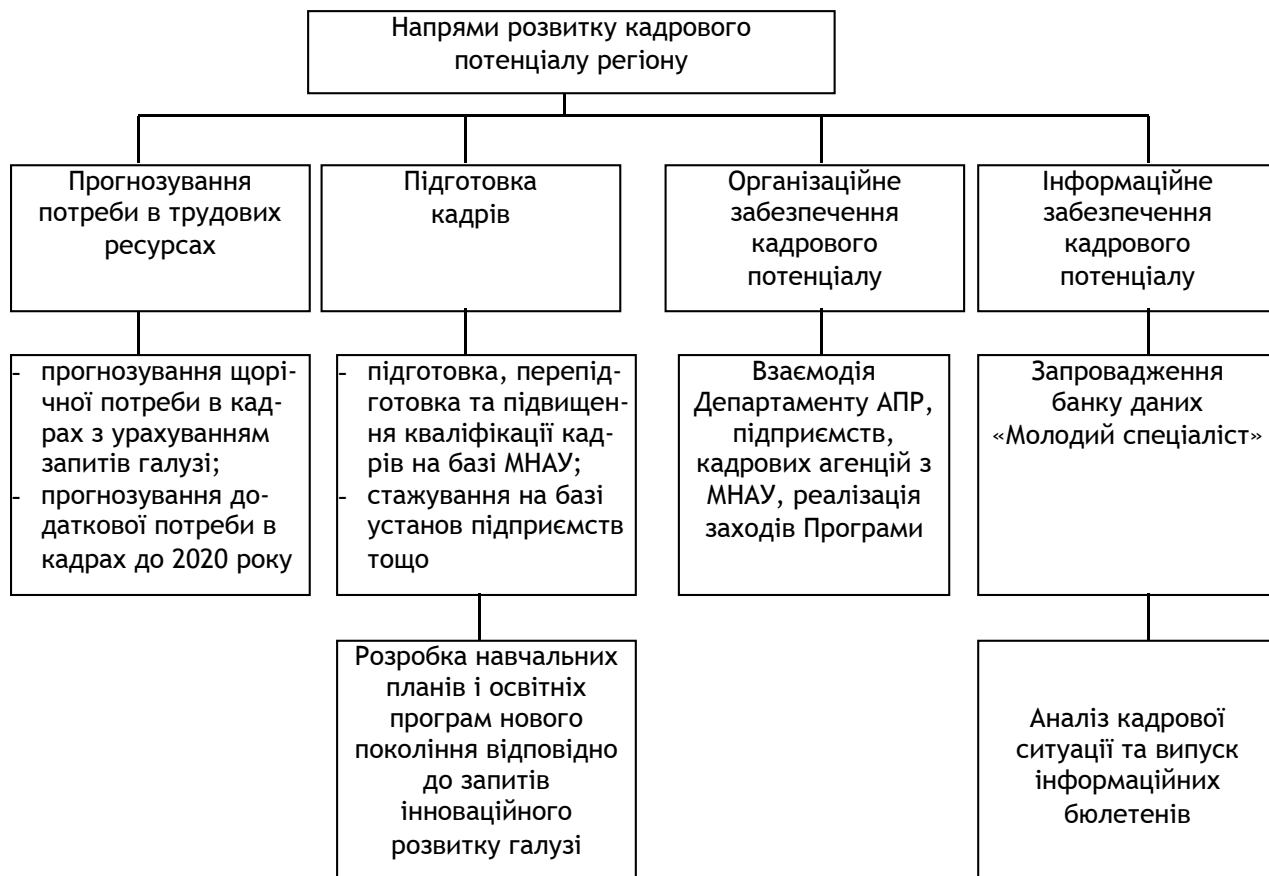
- покращання структури аграрної освіти через поглиблення інтеграції освіти, науки і виробництва;

- розробка, відпрацювання та розповсюдження нових форм та технологій освітньої діяльності (дистанційна освіта, дуальне навчання тощо);

- зміцнення матеріально-технічної бази професійної освіти та закладів вищої освіти

через залучення державних коштів, обласного бюджету та коштів бізнесових структур для забезпечення необхідним навчально-лабораторним обладнанням та сільськогосподарською технікою.

Запропоновані напрями розвитку кадрового потенціалу аграрного сектору представлені на рис. 1.

Рис. 1. Розвиток кадрового потенціалу аграрного сектору економіки Миколаївської області

Джерело: Побудовано автором.

При розробленні навчальних планів і освітніх програм необхідно враховувати виробничо орієнтовану підготовку фахівців за дуальною формою здобуття освіти (рис. 2). На законодавчому рівні затвердити можливі стимули для підприємців, які здійснюють значний внесок у розвиток дуального навчання (наприклад, витрати на підготовку фахівців включити до витрат на виробництво).

Реалізація заходів базується на принципах державно-приватного партнерства Миколаївської обласної державної адміністрації, підприємств, установ, організацій, Університету, чіткого розмежування повноважень і відповідальності всіх учасників заходів. Основними джерелами фінансування заходів є кошти державного й обласного бюджетів, підприємств, установ, організацій та інших інвесторів.

Впровадження заходів з формування людського капіталу як стратегічного ресурсу економічного зростання аграрного сектору економіки Миколаївської області сприятиме:

- створенню системи й умов для підготовки і становлення нової генерації високоосвічених професіоналів, які мають креативне мислення, спроможних до комплексного розв'язання проблем, здатних оцінювати ситуацію і реалізувати стійкий динамічний розвиток економіки;
- забезпеченню аграрного сектору регіону професійними кадрами, закріпленню їх на виробництві;
- зменшенню відтоку кваліфікованих кадрів із сільської місцевості;
- забезпеченню за рахунок регіонального замовлення повернення молоді, яка отримала освіту і професійну підготовку в сільську місцевість;

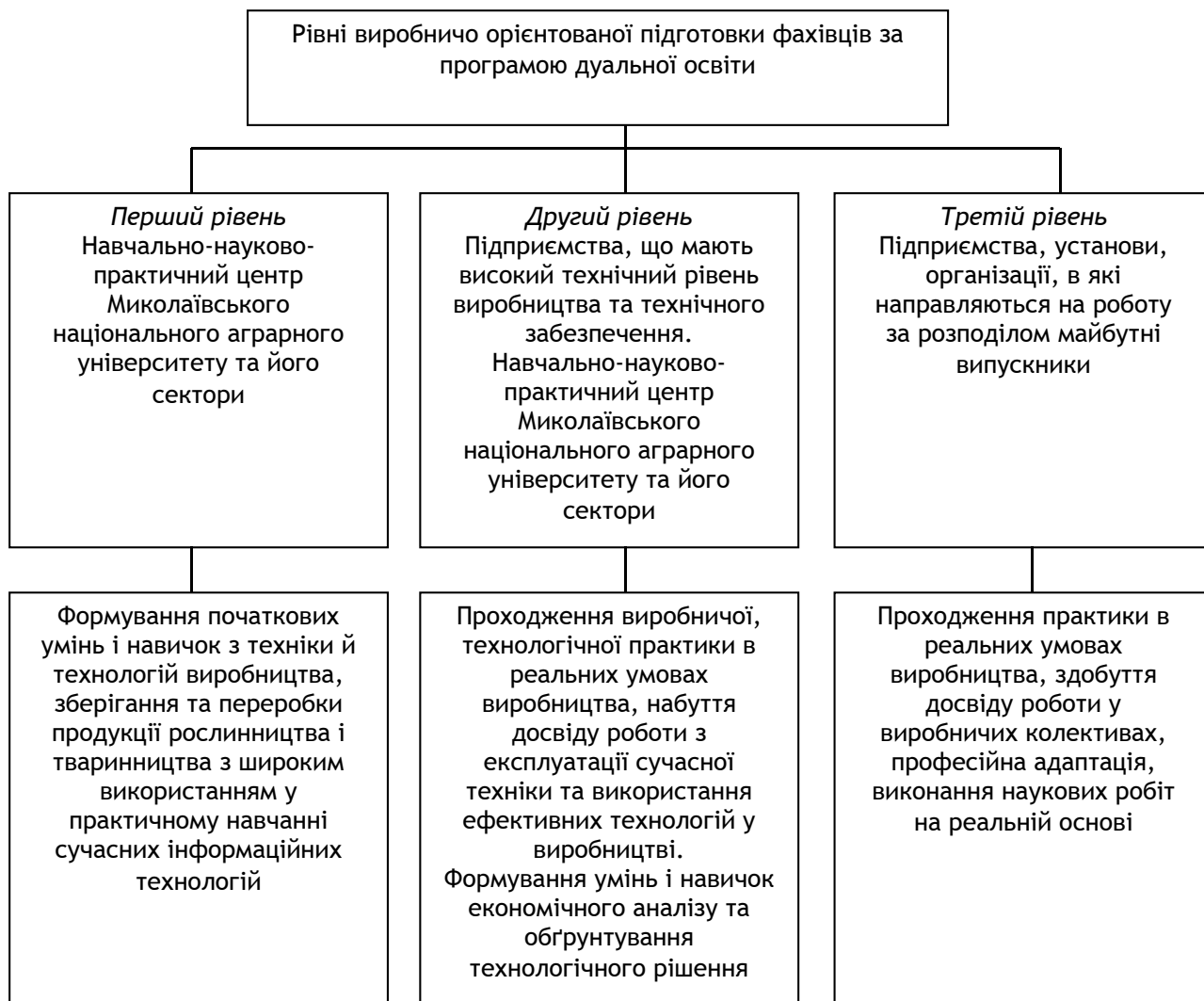

Рис. 2. Підготовка фахівців за програмою дуальної форми здобуття освіти для Миколаївської області

Джерело: Побудовано автором.

- підвищенню освітнього рівня управлінських кадрів, зайнятих у виробництві;
- збільшенню частки кваліфікованих керівників і фахівців організації економічно активної вікової категорії до 31 року;
- покращанню якості підготовки фахівців і оптимізації термінів їх адаптації у професійній діяльності;
- збереженню регіональної вищої освіти і науки;
- гарантуванню підтримки та розвитку інтелектуального і творчого потенціалу через систему освіти та навчання «протягом життя».

Отже, подальша діяльність Університету полягає у постійному самовдосконаленні та закріпленні дуальної форми здобуття освіти як стратегічно важливої, що є одним із дієвих механізмів інтегрування університетської науки та практичної підготовки в процесі

навчання. Введення дуального навчання у підготовку фахівців є засобом професійної соціалізації сільської молоді, надаючи їй найкращі можливості для отримання престижної на ринку праці кваліфікації.

Висновки. 1. Дуальна система навчання передбачає рівноправне партнерство закладів вищої, професійно-технічної освіти, роботодавців і здобувачів вищої освіти з метою набуття останніми досвіду практичного використання теоретичних знань та їх адаптації до умов реальної професійної діяльності в галузях економіки. Досвід Університету доводить, що впровадження дуальної форми здобуття освіти у підготовку фахівців є запорукою підвищення її якості з урахуванням вимог роботодавців.

2. Інтеграція у європейський освітній простір вимагає зміцнення стратегічного партнерства між закладами вищої освіти,

науково-дослідними установами, підприємствами й організаціями з метою гармонізації виробничої, наукової та освітньої сфер у процесі підготовки кваліфікованих кадрів. Таким чином, найбільш вдалою організаційною формою є Навчально-науково-виробничий консорціум аграрних закладів вищої освіти, науково-дослідних установ та виробничих підприємств України.

3. Результати моніторингу регіонального ринку праці та запитів роботодавців довели про необхідність поступового приведення державного замовлення у закладах вищої освіти до потреб ринку праці у Миколаївській області та забезпечення підприємств АПК кваліфікованими кадрами, досягнення

Список бібліографічних посилань

1. Благініна С. З досвіду Німеччини: забезпечення якості освіти в минулому і в наш час. *Вища школа*. 2017. № 9. С. 87-99.
2. Впровадження елементів дуальної освіти в систему вищої освіти в Україні. *Маркетинг в Україні*. 2016. № 6. С. 48-52.
3. Jim Woodhill. Capacities for Intuition Innovation: Complexity Perspective. *IDS Bulletin*. May 2010. V.41, N 3. P. 47-59.
4. Гадзало Я. М. Про реформування аграрної науки на інноваційній основі. *Економіка АПК*. 2015. № 12. С. 5-12.
5. Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.
6. Дзвінчук Д., Петренко В. У країна на злам: прогнози майбутнього вищої освіти й суспільства. *Вища школа*. 2017. № 3. С. 12-21.
7. Druker P. F. *Post-Capitalist Society*. New-York : Harper Business, 1993. 232 p.
8. Дуальна освіта для сільського господарства - німецький досвід та рекомендації для України. URL : <http://www.agroosvita.com/>.
9. Іщенко Т. Д. Фахове навчання в системі безперервної аграрної освіти : навч. посіб. Київ : Аграрна освіта, 2000. 242 с.
10. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1437-р. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1437>.
11. Концепція розвитку Миколаївського національного аграрного університету на період 2016-2022 рр. Миколаїв : МНАУ, 2016. 44 с.
12. Лилик С. Система дуальної освіти: чи можливий німецький досвід для України? *Маркетинг в Україні*. 2013. № 6. С. 44-50. URL : <http://uam.in.ua/rus/projects/marketing-in-ua/archive.php>.
13. Міжнародний форум «Принципи дуальної освіти: можливості впровадження в систему освіти в Україні». *Маркетинг в Україні*. 2015. № 3. С. 54-59. URL : <http://uam.in.ua/rus/projects/marketing-in-ua/archive.php>.
14. Мілл У. Дуальне навчання: досвід Німеччини / У. Мілл // *Маркетинг в Україні*. - 2016. - № 6. - С. 53-62.
15. Ніколаєнко С. Аграрна освіта і наука в Україні в умовах євроінтеграції: проблеми та виклики. *Вища школа*. 2015. № 11-12. С. 19-28.
16. Офіційний сайт Міністерства молоді та спорту України. URL : <http://dmsu.gov.ua/index/ua/material/30229>.

стійкої динаміки закріплення фахівців у сільськогосподарських підприємствах. Зважаючи на це, Університетом розроблено заходи щодо формування людського капіталу як стратегічного ресурсу економічного зростання аграрного сектору економіки регіону в контексті загальних пропозицій до Програми соціально-економічного розвитку Миколаївської області на 2018-2020 рр.

4. Вважаємо доцільним дуальну форму здобуття освіти визначити на законодавчому рівні. Охарактеризувати статус наставника із гарантуванням заробітної плати та відповідні стимули для підприємців, які роблять значний внесок у розвиток дуального навчання.

References

1. Blahinina, S. (2017). Z dosvidu Nimechchyny: zabezpechennia yakosti osvity v minulomu i v nash chas [From experience of Germany: providing quality of education in the past and present time]. *Vyshcha shkola*, 9, pp. 87-99 [In Ukrainian].
2. Vprovadzhenia elementiv dualnoi osvity v systemu vyshchoi osvity v Ukraini [Introduction of elements of dual education in the higher education system in Ukraine]. (2016). *Marketing v Ukraini*, 6, pp. 48-52 [In Ukrainian].
3. Woodhill, J. (2010). Capacities for intuition innovation: complexity perspective. *IDS Bulletin*, 41, No 3, pp. 47-59 [In English].
4. Hadzalo, Ya.M. (2015). Pro reformuvannia ahrarnoi nauky na innovatsiini osnovi [On the reformation of agrarian science on innovative basis]. *Ekonomika APK*, 12, pp. 5-12 [In Ukrainian].
5. Derzhavna stratehiia rehionalnoho rozvytku Ukrainy na period do 2020 roku : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 06.08.2014 r. # 385 [State strategy of regional development of Ukraine up to 2020: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine form 6.08.2014, No. 385]. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy"*. *VR Ukrainy*. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF> [In Ukrainian].
6. Dzvynchuk, D., & Petrenko, V. (2017). Ukraina na zlami: prohnozy maibutnoho vyshchoi osvity y suspilstva [Ukraine at the break: projections for the future of higher education and society]. *Vyshcha shkola*, 3, pp. 12-21 [In Ukrainian].
7. Druker, P.F. (1993). *Post-Capitalist Society*. New-York: Harper Business [In English].
8. Dualna osvita dia silskoho hospodarstva - nimeckiy dosvid ta rekomendatsii dlia Ukrainy [Dual education for agriculture - German experience and recommendations for Ukraine]. *NMTs "Ahrroosvita"*. Retrieved from: <http://www.agroosvita.com> [In Ukrainian].
9. Ishchenko, T.D. (2000). *Fakhove navchannia v systemi bezpererвної ahrarnoi osvity : navchalnyi posibnyk [Professional training in the system of continuous agrarian education: tutorial]*. Kyiv: Ahrarna osvita [In Ukrainian].
10. Kontsepsiia Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky na period do 2020 roku : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.12.2015 r. # 1437-r. [Concept of the State target program for a development of the agrarian sector of economy up to 2020: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine form 30.12.2015, No. 1437-r.]. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy"*. *VR Ukrainy*. Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1437> [In Ukrainian].
11. *Kontsepsiia rozvytku Mykolaivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu na period 2016-2022 rr. [The concept of development of Mykolaiv National Agrarian University for the period 2016-2022]*. (2016). Mykolaiv: MNAU [In Ukrainian].

17. *Постоян Т. Г.* Дуальна система навчання в умовах галузевої кластеризації. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 2. С. 374-382.

18. Проект Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL : <https://mon.gov.ua>.

19. Резолюція конференції «Дуальна освіта як відповідь на виклики, що стоять перед сучасною системою української освіти», 18-19 вересня 2014 р. *Маркетинг в Україні*. 2014. № 5. С. 67- 69. URL : <http://uam.in.ua>.

20. *Сіренко Н. М., Мельник О. І.* Розвиток інноваційного підприємництва в аграрному секторі економіки України : [монографія]. Миколаїв, 2016. 243 с.

21. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р.

22. *Щербак Л.* Досвід управління системою професійно-технічної освіти у Федеративній республіці Німеччині та його ефективність. URL : <http://www.inwent-vet.org.ua/pdf/ukr/>.

23. *Хоменко М. П., Ткачук О. М.* Стан і прогностичні тенденції розвитку аграрної освіти в умовах модернізації вищої освіти та сучасних вимог ринку праці. *Проблеми освіти : наук. зб.* Київ : Інститут інноваційних технологій й змісту освіти МОН України, 2007. Вип. 53. 132 с.

24. *Шебанін В. С.* Інноваційно орієнтований університет: теорія і практика створення. *Економіст*. 2012. № 2. С. 11-13.

25. *Шебанін В. С.* Інтеграція аграрної освіти, науки і виробництва як основа підготовки сучасних кадрів для АПК. *Економіка АПК*. 2016. № 11. С. 5-14.

26. *Шебанін В. С.* Наукове забезпечення інноваційного розвитку АПК як пріоритетний напрям діяльності аграрного університету. *Економіка АПК*. 2014. № 7. С. 19-25.

27. *Шебанін В.С.* Освіта та наука як рушійні фактори інноваційного розвитку аграрної сфери України. *Економіка АПК*. 2010. № 3. С. 94-98.

12. Lylyk, S. (2013). Systema dualnoi osvity: chy mozhlyvyi nimetskyi dosvid dlia Ukrainy? [System of dual education: Is German experience possible for Ukraine?]. *Marketynh v Ukraini*, 6, pp. 44-50. Retrieved from: <http://uam.in.ua/rus/projects/marketing-in-ua/arhive.php> [In Ukrainian].

13. Mizhnarodnyi forum «Pryntsyipy dualnoi osvity: mozhlyvosti vprovadzhennia v systemu osvity v Ukraini [International forum «Principles of dual education: the possibilities of introduction into the education system in Ukraine»]. (2015). *Marketynh v Ukraini*, 3, pp. 54-59. Retrieved from: <http://uam.in.ua/rus/projects/marketing-in-ua/arhive.php> [In Ukrainian].

14. Mill, U. (2016). Dualne navchannia: dosvid Nimechchyny [Dual education: German experience]. *Marketynh v Ukraini*, 6, pp. 53-62 [In Ukrainian].

15. Nikolaienko, S. (2015). Ahrarna osvita i nauka v Ukraini v umovakh yevrointehratsii: problemy ta vyklyky [Agrarian education and science in Ukraine in terms of euro-integration: problems and challenges]. *Vyshcha shkola*, 11-12, pp. 19-28 [In Ukrainian].

16. Ukrainyskyi pakt zarady molodi - 2020 [Ukrainian Pact for Youth - 2020]. *Official website of the Ministry of Youth and Sport of Ukraine*. Retrieved from: <http://dmsu.gov.ua/index/ua/material/30229> [In Ukrainian].

17. Postoian, T.H. (2015). Dualna systema navchannia v umovakh haluzevoi klasteryzatsii [Dual system of education in terms of branch clustering]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, 2, pp. 374-382 [In Ukrainian].

18. Proekt Kontseptsii pidhotovky fakhivtsiv za dualnoiu formoiu zdobuttia osvity [Draft Concept of training specialists for the dual form of education]. *Ministry of Science and Education of Ukraine*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua> [In Ukrainian].

19. Rezolutsiia konferentsii "Dualna osvita yak vidpovid na vyklyky, shcho stoiat pered suchasnoiu systemoiu ukrainskoi osvity" [Resolution of the conference "Dual education as a response to the challenges faced by the modern system of Ukrainian education"]. (2014). *Marketynh v Ukraini*, 5, pp. 67-69. Retrieved from: <http://uam.in.ua> [In Ukrainian].

20. Sirenko, N.M., & Melnyk, O.I. (2016). *Rozvytok innovatsiinoho pidpriemnytstva v ahrarnomu sektori ekonomiky Ukrainy : monohrafiia [Development of innovative entrepreneurship in the agrarian sector of the Ukrainian economy: monograph]*. Mykolaiv [In Ukrainian].

21. Stratehiia rozvytku ahrarnoho sektora ekonomiky na period do 2020 roku : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 zhovtnia 2013 r. # 806-r. [Strategy for a development of the agrarian sector of economy up to 2020: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 17.10.2013, No. 806-r.]. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy". VR Ukrainy*. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua> [In Ukrainian].

22. Shcherbak, L. (n.d.). *Dosvid upravlinnia systemoiu profesiino-tekhnicnoi osvity u Federatyvni respubliki Nimechchyni ta yoho efektyvnist [Experience in managing the system of vocational and technical education in the Federal Republic of Germany and its effectiveness]*. Retrieved from: <http://www.inwent-vet.org.ua/pdf/ukr/> [In Ukrainian].

23. Khomenko, M.P., & Tkachuk, O.M. (2007). Stan i prohnostychni tendentsii rozvytku ahrarnoi osvity v umovakh modernizatsii vyshchoi osvity ta suchasnykh vymoh rynku pratsi [Status and prospective tendencies of agrarian education development in conditions of modernization of higher education and modern labor market requirements]. *Problemy osvity : nauk. zb. Kyiv: Instytut innovatsiinykh tekhnologii y zmistu osvity MON Ukrainy*, 53, p. 132 [In Ukrainian].

24. Shebanin, V.S. (2012). Innovatsiino orientovanyi universytet: teoriia i praktyka stvorennia [Innovatively oriented university: the theory and practice of creation]. *Ekonomist*, 2, pp. 11-13 [In Ukrainian].

25. Shebanin, V.S. (2016). Intehratsiia ahrarnoi osvity, nauky i vyrobnytstva yak osnova pidhotovky suchasnykh kadriv dlia APK [Integration of agrarian education, science and production as basis of modern training for AIC]. *Ekonomika APK*, 11, pp. 5-14 [In Ukrainian].

26. Shebanin, V.S. (2014). Naukove zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku APK yak pryoritetnyi napriam diialnosti ahrarnoho universytetu [Scientific support of innovative development of AIC as a priority direction of agrarian university activity]. *Ekonomika APK*, 7, pp. 19-25 [In Ukrainian].

27. Shebanin, V.S. (2010). Osvita ta nauka yak rushiini faktory innovatsiinoho rozvytku ahrarnoi sfery Ukrainy [Education and science as key factors of innovative development of the agrarian sector of Ukraine]. *Ekonomika APK*, 3, pp. 94-98 [In Ukrainian].

Shebanin V.S. Dual form of education in the training of highly qualified specialists for the agrarian sphere of Ukraine

The purpose of the article is to reveal the essence and significance of the dual form of education in the professional training of highly qualified specialists, taking into account the experience of its implementation in the Mykolayiv National Agrarian University.

Research methodology. In the research process have been used such scientific methods: epistemological, systematic approach, comparative analysis, inductive and deductive approach.

Research results. The essence and significance of the dual form of education in the professional training of highly qualified specialists have been revealed. The peculiarities of introduction of dual education in Mykolayiv National Agrarian University have been highlighted. It has been shown that the introduction of the dual form of education in the training of specialists is the key to improving the quality of training specialists, taking into account the requirements of employers. It has been substantiated that the dual form of education involves the use of the latest scientific achievements, innovations and technologies not only of university science and production and manufacture, but also in the achievements of academic science. The most successful organizational form of cooperation is the educational scientific and production consortium of agrarian higher educational institutions, scientific research institutes and industrial enterprises of Ukraine. It has been verified that the introduction of elements of dual education actually increases the level of practical training of applicants for higher education, forms and develops their professional competencies, promotes the process of adaptation to professional activity, provides a balance between the demand and supply of specialists in the labor market.

Elements of scientific novelty. According to the results of the monitoring of the regional labor market and employers' requests, the need for the gradual reduction of the state order in higher education institutions to the needs of the labor market in the Mykolayiv region and the provisions of agricultural enterprises by qualified specialists, achievement of steady dynamics and consolidation have been determined. There have been identified a number of basic tasks, the solution of which will ensure the agrarian sector of the economy of the Mykolayiv region along with competent personnel capable of organizing high-performance, efficient and resource-saving production in the conditions of innovative development.

Practical significance. The directions of development of the human resources of the agrarian sector of the economy of the Mykolayiv region have been substantiated. It has been proven that it is necessary to take into account the production-oriented training of specialists in the program of the dual form of education, when developing curricula and educational programs. There have been developed measures for the formation of human capital as a strategic resource for the economic growth of the agrarian sector of the Mykolaiv region in the context of the general proposals for the Program of Social and Economic Development of Mykolayiv region for 2018-2020. It has been determined that the introduction of dual education in the training of specialists is a tool of professional socialization of rural youth, giving it the best opportunities for obtaining a prestigious labor market qualification. Figs.: 2. Refs.: 27.

Keywords: dual form of education; agroindustrial complex; university; integration; socialization; professional activity; consortium; personnel potential.

Shebanin Vyacheslav Serhiiiovych - doctor of technical sciences, professor, academician of NAAS, rector, Mykolayiv National Agrarian University (9, Heorhiia Honhadze st., Mykolaiv)
E-mail: rector@mnaeu.edu.ua

Шебанин В.С. Дуальная форма образовательной подготовки высококвалифицированных специалистов для аграрной сферы Украины

Цель статьи - раскрыть сущность и значение дуальной формы образования в профессиональной подготовке высококвалифицированных специалистов с учётом опыта её внедрения в Николаевском национальном аграрном университете.

Методика исследования. Методы: гносеологический, системный подход, сравнительный анализ, индуктивный и дедуктивный подход.

Результаты исследования. Раскрыты сущность и значение дуального обучения в профессиональной подготовке высококвалифицированных специалистов. Освещены особенности внедрения дуального обучения в Николаевском национальном аграрном университете. Показано, что внедрение дуального обучения является залогом повышения качества подготовки специалистов с учётом требований работодателей. Обосновано, что дуальная форма образования предусматривает использование новейших научных достижений, инновационных разработок и технологий не только университетской науки и производства, но и достижений академической науки. Наиболее удачной организационной формой сотрудничества является Учебно-научно-производственный консорциум аграрных высших учебных заведений, научно-исследовательских учреждений и производственных предприятий Украины. Доказано, что внедрение элементов дуального обучения реально повышает уровень практической подготовки студентов, формирует и развивает у них профессиональные компетенции, способствует процессу адаптации к профессиональной деятельности, обеспечивает равновесие между спросом и предложением специалистов на рынке труда.

Элементы научной новизны. По результатам проведенного мониторинга регионального рынка труда и запросов работодателей определена необходимость постепенного приведения государственного заказа в учреждениях высшего образования в соответствие с потребностями рынка труда в Николаевской области и обеспечения предприятий аграрной сферы квалифицированными специалистами, достижения устойчивой динамики и закреплению. Определен круг основных задач, решение которых позволит обеспечить аграрный сектор экономики Николаевской области компетентными кадрами, способными организовать высокопроизводительное, эффективное и ресурсосберегающее производство в условиях инновационного развития.

Практическая значимость. Обоснованы направления развития кадрового потенциала аграрного сектора экономики Николаевской области. Доказано, что при разработке учебных планов и образовательных программ необходимо учитывать производственно-ориентированную подготовку специалистов по программе дуальной формы получения образования.

Разработаны мероприятия по формированию человеческого капитала как стратегического ресурса экономического роста аграрного сектора экономики Николаевской области в контексте общих предложений к Программе социально-экономического развития Николаевской области на 2018-2020 гг. Установлено, что внедрение дуального обучения в подготовке специалистов является средством профессиональной социализации сельской молодежи, предоставляя ей лучшие возможности для получения престижной на рынке труда квалификации. Илл.: 2. Библиогр.: 27.

Ключевые слова: дуальная форма образования; агропромышленный комплекс; университет; интеграция; социализация; профессиональная деятельность; консорциум; кадровый потенциал.

Шебанин Вячеслав Сергеевич - доктор технических наук, профессор, академик НААН, ректор Николаевского национального аграрного университета (г. Николаев, ул. Георгия Гонгадзе, 9)
E-mail: rector@mnau.edu.ua

Стаття надійшла до редакції 20.02.2018 р.

Фахове рецензування: 26.02.2018 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Шебанін В.С. Дуальна форма освітньої підготовки висококваліфікованих фахівців для аграрної сфери України. *Економіка АПК*. 2018. № 7. С. 5 – 15.

* * *

Новини АПК

У I півріччі 2018 року імпорт продукції АПК в Україну збільшився на 23%

За даними Державної служби статистики України, у січні-червні 2018 р. в Україну було ввезено агропродукції на 2,6 млрд дол. США. Це на 0,5 млрд дол. США (+23%) більше, ніж за 6 місяців минулого року, поінформував заступник директора Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», член-кореспондент НААН Микола Пугачов.

За його словами, основними постачальниками агропродовольчої продукції в Україну є держави Європейського Союзу, на які припадає практично половина імпортних поставок.

Найбільші за вартісними обсягами закупівлі Україна здійснює у Польщі (263 млн дол. США), Німеччині (238 млн дол. США), Туреччині (200 млн дол. США), Франції (139 млн дол. США), США (135 млн дол. США), Італії (116 млн дол. США) та Нідерландах (105 млн дол. США).

Товарна структура імпорту продовольчої продукції в Україну вже кілька років поспіль залишається незмінною. Характерною ознакою I півріччя 2018 року стало зростання вартості закупівель усіх ключових імпортованих товарів за винятком тютюну, зауважив експерт.

Значна частка закупівель зарубіжних продуктів харчування припадає на рибу, ракоподібні та молюски. В імпорті продукції цієї групи продуктів, який за 6 міс. поточного року становив 244 млн дол. США, переважає морожена риба, якої закупили на 160 млн дол. США.

Серед товарів - лідерів за обсягами закупівель - плоди, в основному цитрусові та банани, горіхи. Їх імпорт у I півріччі досяг 233 млн дол. США.

Насіння соняшнику для сівби за січень-червень 2018 р. імпортували на 213 млн дол. США, а насіння кукурудзи - на 108 млн дол. США.

Обсяги поставок в Україну кави та чаю за цей період становили 93 млн дол. США, а шоколаду та какао-бобів і виробів з нього - 133 млн дол. США.

Різних харчових продуктів, у тому числі концентратів з чаю та кави, закупили за кордоном на 187 млн дол. США

Сукупно ці продукти утворюють 54% вартості вітчизняного імпорту сільгосппродукції, підсумував Микола Пугачов.

Прес-служба ННЦ «Інститут аграрної економіки»